ДО НАУЧНОТО ЖУРИ

НА ИНСТИТУТА ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО ПРИ БАН

Р Е Ц Е Н З И Я

от доц. д-р Маргарит Николов Ганев

за

дисертационния труд на Елена Иванова Стоянова

на тема „Международноправна уредба на борбата с киберпрестъпленията“

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

Област на висше образование: социални, стопански и правни науки

Професионално направление – 3.6. „Право“

Представеният за рецензиране дисертационен труд е в обем на 228 страници. Той е структуриран по следния начин: предговор, три глави и заключение. Приложен е списък на използваната литература и съдебните решения.

Предмет на изследване е международноправната уредба на борбата срещу киберпрестъпленията. Актуалността на тази тема е безспорна, а освен това тя не е била досега предмет на цялостно монографично изследване в нашата международноправна литература.

Особен интерес и подкрепа заслужава триединния подход на докторанта към изследвания проблем – от аспекта на информационните технологии, от международноправен аспект и от наказателноправен аспект.

Глава първа на дисертационния труд е посветена на историческото развитие на интернет и киберпрестъпленията. Направен е обзор на възникване на понятието „интернет“ в САЩ през 1968 г., както и на развитието на киберпрестъпността в САЩ, Западна Европа, Австралия и други държави. Представени са резултатите от проучвания на Станфордския изследователски институт и Института за компютърна престъпност в САЩ. Тези резултати са показателни за мащабите на киберпрестъпленията и сложността на борбата срещу тях – голяма част от тях остават неразкрити.

Предмет на изследване в глава втора са понятието и видовете кеберпрестъпления.

Правилна е констатацията на докторанта, направена в параграф първи на тази глава, че както в международните актове, така и във вътрешното наказателно законодателство на редица развити държави липсва легално определение на понятието „киберпрестъпление“. Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство и българският Наказателен кодекс използват понятията „компютърни данни“ и „компютърни системи“. Въз основа на критичния анализ на международноправните актове, на вътрешното наказателно законодателство на редица развити държави и на международноправната

доктрина, докторантът предлага приемането на широко определение за киберпрестъпление, което да бъде приложимо спрямо законодателствата на отделните държави.

В параграф втори на глава втора на дисертационния труд, чрез използване на сравнителноправния метод, е направен обстоен преглед и са разкрити основните характеристики на видовете киберпрестъпления. При тяхното изследване докторантът прилага следния подход – първо предлага кратка характеристика на съответното престъпно деяние, след това се спира на релевантните разпоредби от Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство, българското и чуждестранното наказателно законодателство. Предложен е добър анализ на тези и други международни актове, а така също справедливо е констатирано, че липсата на системни статистически изследвания върху киберпестъпленията затруднява тяхното научно изследване.

Особено внимание е отделено на престъпленията, свързани с детската порнография. Докторантът подлага на критика нормативната уредба, в частност Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство /чл. 9/, както и правните инициативи относно тези престъпления. С оглед гарантиране и защита правата на децата, докторантът предлага de lege ferenda да се увеличат санкциите за извършителите на киберпрестъпления, свързани с детската порнография. Аналогично предложение е направено и във връзка с киберпрестъпленията срещу интелектуалната собственост.

Глава трета на дисертационния труд е посветена на нормативната уредба на престъпленията в кибернетичното пространство.

В параграф първи на тази глава закономерно е поставен въпросът с какво киберпрестъпленията са по-различни и дали наистина са нов вид международни престъпления.

За първи път в българската доктрина е поставен въпросът за взаимовръзките на тероризма с киберпрестъпленията. Във връзка с терористичните актове в Париж на 13 ноември 2015 г., докторантът предлага de lege ferenda да се криминализира покупко-продажбата на оръжие по интернет. Бих предложил на докторанта в бъдещите си изследвания да доразвие този важен и за националната сигурност проблем.

В този параграф на глава трета са разгледани инициативите и са анализирани актовете на Европейския съюз и на Съвета на Европа, както и на практиката на Съда на Европейския съюз по тези проблеми. Докторантът подкрепя предложението на доц. дюн Атанас Семов в доктрината да бъде обособена група под наименованието „нетипични актове“. Направено е заключение, че ако в едни случаи съобщението има обвързваща сила спрямо адресатите, то в други случаи – няма подобна сила. Тогава логичният извод е, че съобщението не е източник на правото на Европейския съюз. Би следвало да бъдат подробно обсъдени обстоятелствата, при които могат да бъдат разгледани източници, които без да имат качеството на пълноценни актове в системата на Европейския съюз, оказват съответно въздействие върху разглежданата материя.

На подробен анализ са подложени редица съобщения на Европейската комисия и предизвикателствата, които поставят киберпрестъпленията. Инициативите на Европейската комисия придобиха международно значение и завършено институционално измерение в създаването и развитието на центрове за борба с киберпрестъпленията.

Едновременно с това би следвало обръщане на внимание на факта, че правото на Европейския съюз не е международно право.

Предмет на разглеждане са и рамковите решения на Съвета на Европа, които са насочени срещу киберпрестъпленията.

В параграф втори на глава трета се съдържа критичен анализ на най-значимия международен акт в разглежданата материя – Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство. Специално внимание е отделено на приложимата юрисдикция – на основата на международноправната уредба, законодателството на редица държави, както и на съдебната практика.

Представен е преглед на доктрината и законодателството на развитите държави. Така например в Германия доминира становището за евентуално настъпване на увреждане, за да бъде обоснована юрисдикцията на германския съд спрямо оператори на сървъри, разположени в други държави.

Споделям становището на докторанта, че както в международноправната доктрина, така и в съдебната практика няма единно становище при определянето на приложимата юрисдикция. Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство оставя страните по нея да определят подсъдността на дадено престъпление като ги задължава да вземат необходимите мерки при спазване на основните принципи на международното право.

Предмет на изследване в параграф втори на глава трета е и международното сътрудничество според Конвенцията за престъпленията в кибернетичното пространство. В тази връзка конвенцията поставя нова основа в международноправната уредба като увеличава възможностите на държавите да предприемат бързи и ефикасни мерки в борбата срещу киберпрестъпността.

Докторантът подлага на критичен анализ и процесуалните разпоредби на конвенцията /чл. 16, 18, 20, 21 и др./. Във връзка с процесуалните мерки при разследването на киберпрестъпленията е поставен един принципен въпрос – този за защитата на личните данни.

Обосновано е предложението за кодификация на обширната нормативна уредба на киберпрестъпленията на ниво ЕС.

Предмет на изследване в параграф трети на глава трета са актовете на ООН, на Международната асоциация по наказателно право и на Г-8 относно борбата срещу киберпрестъпленията.

В заключението докторантът представя своите изводи и предложения.

Дисертационният труд е написан на точен и ясен юридически език. Добрата езикова подготовка /английски, немски и френски език/ дава възможност на докторанта да се запознае и анализира пряко не само западната международноправна доктрина, но и съдебната практика на редица водещи държави в борбата с киберпрестъпността, включително практиката на съда на Европейския съюз.

Приносният характер на дисертационния труд е безспорен – това е първото цялостно монографично изследване в нашата международноправна доктрина на международноправната уредба на борбата с киберпрестъпленията.

Заслужава подкрепа триединната основа на изследването – киберпространството като среда, в която се извършват киберпрестъпленията; международното публични право; международното наказателно право.

За първи път се прави толкова обширен критичен анализ не само на международноправната уредба на киберпрестъпленията, но и на законодателствата на редица държави /Германия, Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия, Нидерландия и др./. Критичният анализ на съдебната практика засилва практическата насоченост на дисертацията. Направените от докторанта предложения de lege ferenda заслужават сериозно внимание. Споделям становището на докторанта, че не може да има ефективна борба с киберпрестъпленията без качествена международноправна наказателна уредба.

Представеният дисертационен труд „Международноправна уредба на борбата с киберпрестъпленията“, както и авторефератът отговарят на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Докторантът има необходимите три публикации по темата на дисертацията.

Изложеното по-горе в рецензията ми дава основание убедено да гласувам за присъждане на докторант Елена Иванова Стоянова на образователната и научна степен „доктор“, професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност „Международно право и международни отношения“.

28 февруари 2016 година **Рецензент:**

София **/доц. д-р Маргарит Ганев/**